

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

Організація сучасного бібліотечного простору – новий формат взаємодії з користувачами

Методичні поради

м. Черкаси
2020 р.

УДК 7.07+821.09](477.46)
О-64

Підготувала
Редактор

Т.В. Долгушина
В.К. Величко

О-64 Організація сучасного бібліотечного простору – новий формат взаємодії з користувачами: методичні поради / Упр. культури та охорони культурної спадщини Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради; [уклад.Т. Долгушина]. – Черкаси: ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2020. –12с.

У виданні розміщені рекомендації щодо організації сучасного бібліотечного простору: зонування, оформлення інтер'єру, способів розстановки фонду, форм розкриття фонду, обслуговування людей з обмеженими можливостями.

Видання призначене для бібліотечних працівників.

УДК7.07+821.09](477.46)

© Кошунальний заклад «Обласна
універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

Трансформаційні процеси, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, прийнята Урядом Стратегія розвитку бібліотечної справи до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», вимагають перегляду пріоритетів у роботі бібліотек, створення їх гнучкої та динамічної структури, комфортного середовища, впровадження варіативних моделей бібліотек, зонування бібліотечного простору, використання інформаційно-комунікативних технологій, що забезпечить надання широкого спектру традиційних та інноваційних послуг.

У сучасному світі бібліотека перестає бути місцем, де зберігаються книги, а стає дійсно громадським центром спілкування, комфортним і максимально зручним для відвідувачів, з можливістю реалізувати власні культурно-освітні, дозвільні, інтелектуальні потреби та ідеї. Сьогодні все частіше можна почути вираз «Бібліотека - третє місце», «Відкритий простір бібліотеки». Тому на перший план виноситься проблема організації бібліотечного простору. Сучасний заклад покликаний бути багатофункціональним, з «гучними» і «тихими» зонами, з відкритими просторами і відокремленими місцями відпочинку.

Перш за все рекомендуємо звернути увагу на *інтер'єр*, який створюється з врахуванням регіональних, історико-краєзнавчих та етнокультурних особливостей. Інтер'єр бібліотеки - це архітектурно і художньо оформлений простір будівлі, який включає його оздоблення, меблі, устаткування. Оскільки бібліотека починається з вестибюлю, в цій зоні варто розмістити актуальну інформацію: відомості про заклад, перелік послуг, які надаються, анонси заходів, інформацію про активних читачів, дарувальників книг.

Обов'язковою має бути представлена *інформація про спонсорів бібліотеки* (їх прізвиська, суть допомоги, подяки). Також тут розміщується місцева інформація: заходи, місця відпочинку та спортивних занять, реклама найближчих закладів, соціальних центрів і громадських організацій, з якими бібліотека

співпрацює, або тих, які можуть бути цікавими і корисними для відвідувачів, тощо.

Форма подачі інформації залежить від можливостей бібліотеки, від загального стилю оформлення та її призначення. Це може бути розкладена на столі реклама, проспекти, звернення, стилізована театральна тумба або спеціально замовлений стелаж із назвами: «Для Вас, читачі!», «Бібліотечна служба новин», «На порядку денному», «Бібліотечний вернісаж», «Бібліотека пропонує», «До уваги користувачів», «Бібліотечні орієнтири», «Бібліотечна служба новин». Інформація повинна постійно оновлюватись.

Поряд з робочим столом бібліотекаря пропонуємо розмістити інформаційну дошку «Інформація для Вас», яка містить відомості про бібліотеку, правила користування, прейскурант платних послуг, перелік послуг та ін.

За уподобанням користувачів у бібліотеці пропонуємо створити різні *читацькі зони*. Кожна з цих зон може бути багатофункціональною. Це, так звана, "гнучка система" простору, що передбачає зони для навчання, натхнення, місце зустрічі, простір подій. Ці простори мають функціонувати за такими принципами: відкритість, комфортність, креативність, трансформованість (мобільність), багатофункціональність, чіткість (навігація по бібліотеці), безпека.

При створенні таких видів бібліотечних просторів, радимо звернути увагу на *розміщення меблів*, перш за все, книжкових і виставкових стелажів. Саме розстановка і зовнішній вигляд стелажів визначають стиль всієї бібліотеки. Способи групування стелажів можуть бути найрізноманітнішими: рівними паралельними рядами, «галереями», «зигзагами». Особливу привабливість має розташування стелажів «півколом» або «півовалом».

Доречно створювати в бібліотеках *рекреаційні зони* для читачів із зручними для відпочинку і читання меблями: столиками, кріслами, банкетками і диванчиками. У цих зонах можна створити куточки інтелектуального відпочинку, де є можливість розгадати кросворд, пограти в шахи, познайомитися зі свіжими номерами журналів і газет.

Рекомендуємо створити *індивідуальний кабінет користувача*, який має попит у населення. Це окрема кімната, де можна працювати як поодиноці, так і в колективі (до чотирьох осіб). Кабінет радимо обладнати персональним комп'ютером з офісними програмами та доступом до Інтернету (включаючи можливість спілкуватися в Skype). Цим простором можуть користуватися студенти, школярі, навчальні групи та інші особи. Відвідування кабінету бажано бронювати заздалегідь. Тут також

можна працювати з документами, наявними в базі даних бібліотеки, та завантажувати свої програми у комп'ютер.

Однією з форм організації вільного простору, можливістю зробити чітку навігацію по бібліотеці, ефективно її використання та комфортне перебування в її стінах є розподіл приміщення на *кольорові зони*.

Організуючи вільний простір в бібліотеці, потрібно пам'ятати, що зали сучасної бібліотеки – це фокус-зони, з новими ІТ-технологіями, що більшість відвідувачів приходять до бібліотеки не тільки для читання книг, а й для отримання *доступу до інформації через мобільні пристрої* - смартфони, планшети і ноутбуки.

Таким чином, створювані в бібліотеках «багаторівневі» моделі із зонами роботи і відпочинку максимально відповідати муть запитам та інтересам користувачів, де кожний займатиме свій рівень - певну зону «розкритого» простору. Зонування не має «жорстких» кордонів і кожен читач, при бажанні, може вільно переходити з рівня на рівень, поки не знайде для себе найзручніше місце.

Але не тільки сучасний дизайн робить комфортним бібліотечний простір. Головне - це добре продумана, зрозуміла навіть малодосвідченому читачеві, організація фондів. Особливої уваги вимагає *розстановка фонду вільного доступу*. У відкритому фонді, де читачі самі дивляться і вибирають книги, необхідно «підлаштуватися» під них.

Пропонуємо повністю відкрити фонди для читачів, по-новому підійти до схем їх розміщення, прибрати обмежувачі, зруйнувати колони та все, що заважає читачам відчувати себе вільними у виборі книги. На абонементі радимо розмістити усе нове, цікаве і рейтингове для вільного доступу, малозапитувану літературу перемістити в підсобні приміщення. У відділі періодики розмістити журнальні столики, організувати диванні куточки, зелені зони, тематичні блоки, забезпечити WiFi-доступ. У читальній залі створити візуальну свободу для користувача, оформити зони для відпочинку, з реалізацією можливості погортати

книгу, місця з доступом до Інтернету для навчання та роботи. Можна об'єднати функції абонементу і читальної зали.

При розміщенні *фонду у відкритому доступі існують правила*, яких варто дотримуватись, щоб користувач міг легко орієнтуватися. Всіма способами намагайтеся полегшити відвідувачу пошук, щоб він міг знайти самостійно не тільки те, що йому цікаво, але й зорієнтуватися в різноманітті потоку книг та періодики.

Добре зарекомендував себе метод *«гарячий стелаж»*, на якому розміщені книги, особливо затребувані в даний період. Як правило, цей стелаж розташований недалеко від кафедри видачі.

Для полегшення пошуку цікавої книги можна застосувати спосіб *«Книжкові розвали»* - справжній подарунок для тих, хто звик орієнтуватися на чужу думку і просто цікавих. Якщо книжкові новинки та стоси книжок, зданих читачами, не розставлені на полиці, то до кінця дня вони зменшаться на 1/4.

Дуже ефективно ставити стелаж з *дитячою яскравою літературою* на дорослому абонементі. Доки батьки вибирають собі книгу, дитині є чим зайнятися.

Помічено, що у будь-якому приміщенні є *«пріоритетні»* місця, в яких книги будуть брати активно, і є *«мертві зони»*. Пропонуємо кілька підказок, які змусять звернути увагу на «мертві зони»: більш яскраве локальне освітлення, забарвлення стелажів в контрастні кольори, розстановка стелажів незвичайним чином (трикутником, зірочкою та ін.), головне, щоб вони відрізнялися від інших.

Біля кафедри - пріоритетне місце. Все що тут знаходиться, приречене бути поміченим. Однією з форм розташування видань є розміщення книг блоками. Коли книги мають подібний дизайн обкладинки, читачу легше розгледіти їх і зацікавитися.

На сьогодні бібліотекам важливо звернути увагу на перспективу обслуговування *людей з особливими потребами*. Закладам необхідно створити умови, які дають можливість їм вести

повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями та інтересами.

Створюючи сучасний простір у публічній бібліотеці, потрібно врахувати спеціальні умови для обслуговування людей з обмеженими можливостями (на відміну від здорового населення). Перш за все, їм необхідно надати фізичний доступ до бібліотеки, а саме:

- пандуси із поруччям для заїзду до приміщення бібліотеки та всередині споруди;
- двері (їх найкраща ширина – 90 см) – автоматичні або такі, що легко відчиняються;
- ліфти або сходи, які мають поруччя з обох боків;
- коридори без перешкод (килимків, зайвих меблів);
- гарне освітлення приміщення, зручні та доступні меблі;
- спеціально обладнані місця загального користування тощо.

Важливим питанням є наявність інформаційних ресурсів. До послуг користувачів має бути великий вибір різноманітної за формою та змістом літератури, виданої спеціальним шрифтом, в тому числі великими буквами (видання для слабоворих) та на спеціальних носіях.

До фонду бібліотеки радимо включити літературу з різних напрямків щодо проблем людей з інвалідністю. Це книги з медицини, дефектології, психології, логопедії, соцзахисту та ін.

Видання на спеціальних носіях бажано виділяти в особливий розділ фонду, забезпечивши користувачам цієї групи населення та їх супроводжуючим доступ до нього. При розстановці книг пропонуємо використовувати різні елементи розкриття фонду та оформлення, які полегшують вибір літератури для різних груп і категорій користувачів.

Бажано, щоб бібліотека, яка обслуговує людей з особливими потребами, була обладнана допоміжними засобами, що забезпечують доступ до інформації.

Радимо організовувати сучасні бібліотечні простори не тільки в бібліотеці, а і *поза межами закладу*, використовуючи

такі форми : «Бібліотечний бульвар» - захід, що проводиться на одній чи кількох вулицях населеного пункту з метою рекламування книги, бібліотеки і читання; «Бібліотечний десант» - виїзна акція, яку організують один чи кілька відділів бібліотеки для різних аудиторій, у різних закладах та установах. Мета акції — якомога більше розповісти про можливості бібліотеки, розкрити багатство її фонду, привабити нових користувачів; «Бібліо шоу» - розважальний бібліотечний захід постановочного характеру, що, як правило, проводиться перед публікою (реальними та/або потенційними користувачами бібліотеки) і розрахований на гучний зовнішній ефект.

Рекомендуємо організувати таку форму заохочення до читання як «Буккросинг»(від англ. book - книга, crossing - рух) - рух книголюбів, що діє за принципом «прочитав - передай іншому». Користувачі цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках (на полицках і т. ін.) в людних місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки) книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила. За таким обміном можна простежити в Інтернеті. Головна ідея - «відпустити» книжку в мандрівку світом (звільнити її), таким чином перетворюючи світ на відкриту бібліотеку!

Таким чином втілення в роботу концепції нового сучасного бібліотечного простору вплине на формування позитивного іміджу бібліотечного закладу, залучення нових користувачів, сприятиме поліпшенню комфортності обслуговування.

Рекомендуємо переглянути організацію буквально кожного куточка приміщення, зробивши його якомога зручнішим і привабливішим для користувачів, адже бібліотекам потрібно не лише забезпечувати максимальний об'єм інформації з вільним і рівним доступом до неї, але і створювати комфортне інтелектуальне середовище, здатне залучати і виховувати нові покоління читачів.

Список використаної літератури

1. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. — Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. — 104 с.

2. Терещенко О. В. Організація простору сучасної бібліотеки [Електронний ресурс] / О. В. Терещенко. — Текст. дані. — Режим доступу:
http://belinskogo.kh.ua/Tereshenko_Organization_of_modern_library_space.html (Дата звернення: 12.10.2020). — Назва з екрана.

3. Чорноволенко, Л. Комфортність обслуговування користувачів як показник роботи бібліотеки [Електронний ресурс] / Л. Чорноволенко // Організація діяльності публічних бібліотек ОТГ працівників бібліотек, що входять до об'єднаних територіальних громад. Матеріали обласного семінару-тренінгу 3 жовтня 2017 року. Полтава, 2017. — Текст. дані. — Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/1eYrDZwcOFcisRXEgb3ROY9Kacg-ztD62/view> (Дата звернення: 12.10.2020). — Назва з екрана.

4. Амелюченко, Ю. Новий простір бібліотеки: популярність, репутація, бренд / Ю. Амелюченко // Бібліотечна планета. — 2018. — №1. — С.17-19.

5. Талалаєвська, М. Нові бачення просторових рішень бібліотек (за матеріалами зарубіжних і українських інтернет-джерел) / М. Талалаєвська // Бібліотечна планета.– 2018.– №1.– С.20-22.

Методичне видання

Організація сучасного бібліотечного простору – новий
формат взаємодії з користувачами

Методичні поради

Укладач

Т. Долгушина

Відповідальна за випуск

Л.П. Капкаєва

Редагування

В.К. Величко

Комп'ютерне опрацювання

Т. Долгушина

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»

вул. Б. Вишневецького, 8 м. Черкаси, 18001

Підписано до друку
Шевченка

Ксерокс ОУНБ імені Тараса